

Йордан Йовков

Могилите

Едно от най-големите сражения в Добруджа стана на линията между езеро Олтина и морето. На тая линия са и селата Мусубей и Аптаат. Онзи, който за първи път би дошъл тука, не може да остане равнодушен към най-типичния изглед в Добруджа. Пред него ще се разкрие широко и безкрайно поле, включено между необятни хоризонти. Тук няма разпобразие и пъстрота на цветовете, очертанията навсякъде са безконечни и прави линии, еднакви една на друга до монотонност. Но пък има много простор, високо небе и тишина. Без да уморява и да развлича окото, тоя простор зове, ласкае и облекчава. Човек би изпитал същото чувство, ако влезеше в пространна стъклена стая, в която няма мебел и тежки драперни, но има слънце и много въздух.

Полето не е съвсем равно. Един след друг се редят хълмове, но те са без скали, без сипеи и трапища, сякаш в първите жизнени тръпки на миросъзданието девственото и чисто поле само се е нагънало вълнообразно, без да се измени в нещо друго. През есенните дни въздухът става прозрачен и бистър, като кристал. Свободно и ясно се вижда и на най-големи разстояния. Някъде села се белеят сред тъмната зеленина на овошките. Някъде, на противоположната страна на хоризонта, се мярка вятърна мелница. Бавно падат и се издигат белите крила, сякаш ръце, които отдалеч призовават и молят.

Както навсякъде из Добруджа, в околностите на Мусубей и Аптаат, на много места из полето се издигат високи могили. Това са могили-гробници, в които лежи прахът на древни юнаци. Дълбокият и здрав усет на античния мир и тук е запазил простото и художествено съответствие между природата и тия вечни паметници. Тия могили като че не биха могли да съществуват без полето и полето без тях. Необяснимо е как са избирани пунктовете, но навсякъде близо до тях има някой кръстопът и пътникът, който минава покрай такава могила, вижда вече и друга на хоризонта. Може да е летен ден и наоколо да блещи златното море на нивите; може да е късна есен и ята жерави да летят на юг. Всякога и под всякакво небе кръглите очертания на могилите се рисуват на хоризонта и господствуват над полето. Погледът не може да не се спре на тях и умът да не се замисли. Тогава и най-простата и най-наивната душа изпитва макар и несъзнателно това, което ясно и определено е казал поетът за един от тия герои, погребан под също такава могила: „Твоето име ще премине през вековете. И ако високата могила би се сравнила с пустото поле, то славата, разнесена далечно, могила би била над твоя гроб!“

В тоя край са запазени и други следи от миналото. При Аптаат има

стари развалини. Научните разкопки и историята откриват много нещо за тях. Тук е бил римският град *Abritus*. В същото това поле някога е станала кървава битка между готи и римляни, в която е бил ранен римският император Деций Мус, умрял след това от раните си и погребан в *Abritus*. Орачът, когато оре нивите си около тия развалини, намира понякога стрели и ръждясали късове от желязо. Може би това са същите стрели, които са замреждали слънцето в тая битка, може би железните късове са отломъци от оня щит, върху който опечалените ко-хорти са носили умиращия цезар.

Около тия паметници при Мусубей и Аптаат живеят много легенди. Но по едно странно съвпадение, и на самите хора, които населяват тия места, животът е дал много нещо от старинния епос. Защото те са потомци на ония българи от Сливенско и Старозагорско, които някога, в голямата горест на разочарованието си, напуснаха огнищата си, тръгнаха след Дибича и готови да идат и накрай света, стигнаха до полетата на Крим и Бесарабия. Но скоро, измъчвани от болезнена носталгия, те се повърнаха назад, спряха се и се заселиха в Добруджа. Рядко се среща в историята подобна одисея. Възвишено и трогателно пилигримство, родено не от мъртва някоя догма, а от живата любов към родината. Селянинът и тук си е практичен и хладен, но това минало е вложило у него зародиша на мечтателност и мистицизъм. Тези хора помнят миналото, страданията и радостите му, живеят с него. Народната песен у тях е не само музика, а и обред, и летопис. Трябваше да дойде и тригодишното робство под румъните, за да се пробуди носталгията на толкова поколения, да обгърне и да покрие всичко друго.

Ето в кои места и сред кое население се разигра едно от големите сражения в Добруджа. Радостта на изгнаниците, които след скитничеството в Крим и Бесарабия виждаха родината, хиляди пъти по-силна възкръсна сега в празника на освобождението. Повторенията в историята са твърде чести и в стари форми може да се създадат нови дела. Бойното поле при *Abritus* видя друга и по-страшна битка, старите легенди се помрачиха от нова и по-велика. Повестта за римския цезар, убит при *Abritus*, може и да се забрави. Но с неугасваща любов и с благоговееен трепет отсега нататък ще се разказва за тия млади и храбри хора, които сложиха тук буйните си глави и победният вик на които още глъхне в мълчанието на степта.

За тях цялото бойно поле си има вековните паметници – могилите. В степта, сред широките равнини, те се издигат при всеки кръстопът. Споменът за ония, които почиват под тях, може би няма да изчезне, но

заедно с тях ще живее паметта на хиляди нови герои. Над полето пак тъй ще господствуват кръглите силуети, още по-властно ще привличат всеки поглед и всяка душа ще чуе тук, в тишината на полето, да звучи хероичната симфония на вековете. „И ако високата могила би се сравнила с полето, то славата, разнесена далеко, могила би била!...“

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Иван Иванов или екип на abc дизайн

Публикация

Йордан Йовков, „Събрани съчинения в шест тома“, Том първи, „Български писател“,
С. 1976. Под общата редакцията на Симеон Султанов.

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/7924>]